

Şehircilik Alanında Lisansüstü Tezlerin Yönü ve Tez Ödül Süreci Değerlendirmesi

2017-2018 İlhan Tekeli Tez Ödülleri Töreni
(Açık Oturum)
26.10.2019

“Şehircilik Alanında Lisansüstü Tezlerin Yönü” Paneli

Kolaylaştırıcı: Prof. Dr. Murat Güvenç, (Kadir Has Üniversitesi)

Konuşmacılar: Prof. Dr. Baykan Günay, (TED Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Türel (Çankaya Üniversitesi)

Prof. Dr. Ayda Eraydın (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Ferhan Gezici Korten (İstanbul Teknik Üniversitesi)

“Tez Ödül Süreci Bilgilendirmesi”

Konuşmacılar : Prof. Dr. Tanyel Özelçi Eceral (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Çiğdem Varol (Gazi Üniversitesi)

Derleyen: Emine Şeyda Satılmış

(İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı)

Prof. Dr. Murat Güvenç: Vakfın ilk önemli etkinliklerinden bir tanesi de yüksek lisans ve doktora tez ödülleri yarışmasının düzenlenmesi oldu. Bunun eğitim ve mesleği anlamamız üzerindeki önemi üzerinden benden burada kısa bir konuşma yapmam istendi. Şu soruyla devam etmek isterim. Şu anda dünya üniversite sisteminde yüksek lisans ve doktora tezleri acaba nasıl süreç içerisinde üretiliyor? Bu konuyu biraz açarak irdelemek istiyorum.

Bugün *geldiğimiz noktada, son derece* performansla yönelik, yarışmacı ama birlikte üretmeye değil de her çeşit yarışmacının bir ortam içinde bulunduğu, yarı işbirliğine dayanan bir üniversite ortamı var. Şehircilik bilgisi üretim süreci böyle bir ortamda gerçekleşiyor. Bu yarışmacı ortam içinde acaba tez nasıl üretiliyor?” diye baktım. Tez süreci içerisinde öyle iki, üç tane değişik model var.

Bir tanesi bizim Türkiye’deki klasik model diyebileceğim ki, bu durumda öğrenci kendi kendine bir konu düşünüyor, olur mu olmaz mı diye. Sonra literatür önerisi ile hocaları kapı kapı dolaşmaya başlıyor. “Hocam ben bu

konuyu sizinle çalışabilir miyim?" diye. Sonra da hoca bulduğu zaman, hocanın ilgi alanı ile öğrencinin ilgi alanının bir noktada örtüşmesi ve tezin ne anlama geleceği konusunda öğrenci ve hocanın fikirlerinin tam olarak da uyuşması gerekir. Çünkü hoca da, öğrenci de o başlıktan başka bir şey düşünüyor olabilir. Hoca ile öğrenci arasındaki tez macerası bu şekilde başlıyor. Sonunda çoğu kez iki tarafında tam beğenmediği ama teslim baskısı altında bitirilmesi gereken bir tez ortaya çıkıyor; tez bir şekilde bitiyor. Tabi ki Türkiye'deki yapılan bütün tezler bu şekilde değildir, tenzih ederim; muhakkak başka tezlerde vardır. Bizim örgütlenmemiş arkasındaki argümanı çokta belirgin olmayan bir tez sürecinden bahsediyoruz. Yurtdışındaki tezlere bakıldığı zaman orada başka bir model var. O modelde de ben bir doktora tezi yapmak istiyorum veya doktora programına girmek istiyorum denildiği andan itibaren, ama bizim bu konuda bir araştırmamız yok, bir konumuz yok, araştırma hocamız yok, siz o konuda bir tez yapmak istiyorsunuz ama bizim o konuda araştırma fonumuz yok, filanca konuyla gelerseniz belki şansınız olur. Bu durumda şimdi tezin kapsamı elimizdeki araştırma fonları üzerinden yapılan bir modeli ortaya koymaktadır. Bu durumda da artık tez konusunun seçiminde ne hocanın ne de öğrencinin seçme şansı yok; eldeki araştırma programları tez konularını belirler hale geliyor. Üçüncü bir yöntemi bizim şu anda içinde bulunduğumuz vakıf üniversiteleri tez konusunda yeni bir model geliştirmeye başladılar. Yüksek lisans programı açıyorlar; yüksek lisans öğrencisi alabilirsiniz eğer araştırma fonunuz varsa. Çünkü hiç kimse yüksek lisans öğrenimi için para ödemek istemiyor. Kamuda bu bela var. Vakıf üniversitesinde çalışmak istiyorsanız da hocanın bir araştırma projesi olacak ki sende bu araştırma projesinin asistanı olacaksın. Tez konusundaki bütün o tılsım, yani o heyecan verici tarafı üç modelde de yok. Eldeki modele göre uydurulan bir şeyden bahsediliriz. Bu tezin içeriği bu olmamalı diye bizim düşünmemiz gerekiyor. Çünkü bu tez kendisi bir keşif süreci, bir macera süreci, bir araştırma süreci. İşte vakfımız bu tez yarışmasıyla bu var olan durumun kaçınılmaz olmadığını, bunun alternatifleri olabileceği konusunda bir duyarlılık, bir ürün yaratmak istiyor. Ürünlerde ancak elle tutulduğu zaman ele gelir. Bu yarışma da elde edilen en güzel örneklerinden bir tanesi. Çünkü pasta tarifi üzerinden güzel olmuyor; pasta yenildiği zaman güzel oluyor. Onun için ortaya bu konuda bir eylem olarak ortaya koymak gerekiyor. Ben vaktimi daha fazla aşmak istemiyorum. Şimdi bu tez sürecinin başından sonuna kadar yaşamış birçok tezin önce birinci, ondan sonra ikinci defa okuyup onlar hakkında raporlar hazırlamış bunları birbirleriyle paylaşan jüri üyelerine hem burada teşekkür ediyorum. Hem de onların bu konudaki görüşle-

rini, değerlendirmelerini duymak istiyorum. Bu toplantıya katılan ve bu toplantıyı düzenleyen yönetim kurulu başkanı olarak. Çünkü biz yönetimdeki bireyler fiilen bu değerlendirme sürecinde içerisinde değiliz.

Ben kolaylaştırıcı olarak buradan sola doğru Ali Hoca'dan (Ali Türel) başlayarak sözü veriyim. Ondan sonra Başkan Hoca ve bu konuşmayı da böyle karşılıklı konuşma, etkileşimli bir biçimde yürütebiliriz.

Prof. Dr. Ali Türel: Teşekkür ederim. Önce Murat'ın (Murat Güvenç) söylediği yüksek lisans, doktora eğitimi konusuna birkaç şey eklemek istiyorum. Son bir, iki yıl içinde gözlemlediğimiz, ki bu yıl çok daha net olarak ortaya çıktı, Türkiye'de lisansüstü eğitim-öğretim konusunda birdenbire müthiş bir artış söz konusu oldu. Mesela bir rakam vereyim, mimarlık alanında Ankara dışındaki bulunan bir vakıf üniversitesine, kontenjanı 60-70 civarında iken, 28 öğrenci kayıt olmuş; ama tüm fakülte yöneticilerininin hayret ettiği olay yüksek lisans için 46 başvuru olmuş. Son zamanlarda, özellikle vakıf üniversitelerinde, yüksek lisans ve doktora yaptıracak kapasiteleri geliştirme konusunda büyük bir gayret var. Kemal Gürüz zamanında, o YÖK Başkanı iken ve ondan önceki dönemde, üniversitelerde doktora yaptırma konusunda pek bir düzenleme yoktu. Yani profesör yok, doçent yok, hoca kadrosu son derece yetersiz üniversiteler doktora eğitimi vermeye başladılar. Kemal Gürüz ona ilk defa müdahale etti, "belirli miktarda, belirli sayıda profesör, doçent olmadan doktora, yüksek lisans tezi veremezsiniz" dedi. Çünkü doktora tezini kabul ettirip doktora vizesini alınca ondan sonra profesörlüğe kadar yollar tümüyle açık bir şekilde gidiyor. Şimdi buna kalite açısından bir düzenleme gerektiği için Kemal Gürüz'ün YÖK başkanlığı sırasında ilk müdahale yapılmıştır. Şu anda bir üniversitenin doktora programı açabilmesi için bir anabilim dalının en az iki profesörünün olması gerekiyor. Tabii onunla birlikte doçent ve yardımcı doçent de olması gerekiyor. Fakat bunu yaparken, "kütüphanenin kapasitesi nedir?" şeklinde bir sorgulamanın yapıldığını pek sanmıyorum. Önemli bir gelişme oldu, ODTÜ'den kaynaklanan... Profesör Doktor Bülent Karasözen, matematik profesörü arkadaşımız, o da yakında emekli oldu, kütüphane müdürlüğüne tedviren görevlendirildi. ODTÜ kütüphanesini yönetirken online dergiler, internet üzerinden erişilen dergilere ODTÜ'nün çok para verdiğini fark etti. Ve üniversiteleri örgütledi, üniversitelerin büyük çoğunluğu şu anda yılda sanırım 150-250 bin dolar arasında (tıpçıların daha çok dergisi var, yani ona göre biraz daha farklılaşıyor) bir ücret ödeyerek dergilere online erişilebiliyor. Bu aslında Türkiye'de başta doktora, yüksek lisans çalışmaları başta olmak üzere tüm eğitim için çok önemli

bir gelişme ve kütüphane zaafiyeti dediğimiz konuyu kısmen azaltan bir gelişme oldu. Fakat üniversitelerin, birçok vakıf üniversitesi buna dahildir, kütüphane bütçeleri, hele bizim devlet üniversitelerinin çok daha sıkıntılı, bütçeleri yeterli olmadığı için kütüphanenin kitap getirme konusundaki girişimleri, çabaları, kitap sayısı oldukça sınırlı. Dolayısıyla lisansüstü eğitimin gelişmesi söz konusu ama onun kütüphane altyapısı konusunda online dergiler dışında kapasitenin halen pek gelişemediğini görüyoruz.

Şimdi bir iki cümleyle şunu söyleyeyim. Niçin yüksek lisansa böyle bir başvuru var? Çünkü Anadolu'daki üniversitelerin, mesela mimarlık alanını ben oldukça iyi biliyorum, geçenlerde bir arkadaşım mühendislik alanı için de aynı şeyi söyledi, durumu gerçekten vahim. Hocası olmayan, bir yardımcı doçentin başında bulunduğu bir bölüme, kapasitesi 20 kişilik bir bölüm için rektörlük kapasite olarak 70 kişi olarak talepte bulunuyor. Anadolu'daki bize uzak olmayan bir yerdeki bir yerdeki üniversiteye 89 kişi giriyor. Mimarlık Bölümünde derslere mesela oradaki bir kamu kuruluşunda görev yapan mimar esas hoca, bir de asistan var. Şimdi böyle bir okuldan mezun olan çocuklar eğitim eksikliğini hissediyor herhalde ki 46 kişi birden bir vakıf üniversitesine, vakıf üniversitesindeki yüksek lisans eğitimi 20-25 bin lira civarındadır, yüksek lisans eğitimi için para ayırmak zorunda kalıyor. Burada tabii tez meselesi daha gündemde yok. Yani başka bir düzeyde bu işi tartışıyoruz. Doktora için de şöyle bir durum var... 205 üniversite oldu Türkiye'de, 205 oldu ama hoca yok. O zaman hızla doktor öğretim üyesi yetiştirme konusunun gündeme geldiğini, İlhan Hoca (İlhan Tekeli) YÖK üyesi iken bu konuyu gündeme getirdiğini, YÖK'te uzun uzun tartışıldığını biliyorum, bizim ODTÜ'de de tartışmıştık. Dolayısıyla Türkiye'de, vakıf üniversiteleri de bu işin içinde olarak, hızla doktoralı kişiler, doktora derecesi olan kişileri mezun etme çabası içindeler. Yani nitelikli eleman yetiştirebilirsek, çok ihtiyaç var. Ama bunu istenen kalitede yapabiliyor muyuz? Bu esas sorgulanması gereken konu.

Şimdi bu çerçevede ben yazın 29 tez okudum ve bir bölümünü 2 defa okudum. Bir şeyler yazacaktım onları yazamadım, daha zorunu yaptım. Dolayısıyla çok mutlu oldum açıkçası. Çünkü tezlerin genel kalitesi bence oldukça iyiydi. Yani bu tezleri yazan arkadaşlarımızı, hocalarını kutlarım en başta. Konular oldukça farklı alanlardan geliyor. Bu yaz çok yaygın dergi taraması yaptım. Mesela Urban Studies dergisi eskiden dört tane, altı tane sayı yaparken, şimdi galiba 16 tane sayı üretiyor yılda. Araştırma konuları inanılmaz derecede değişmiş, farklılaşmış. Housing Studies dergisi o da yılda herhalde sekiz, on sayı yapıyor. Bütün dergilerde çok sayıda makale var ve konular

oldukça farklılaşabiliyor. Çok değişik konular. Bazıları niye bu kadar çok minimal bir konu filan diye düşünebilirsiniz. Ele alınmış, üzerinde araştırma yapılmış ve yayınlanıyor. Dolayısıyla günümüzde bizim alanda, üzerinde çalışılan konular oldukça yaygınlaşmış durumda. Bazı dergiler bunu sınırlandırmak için özel sayı belirliyor; o konuda makaleleri alıyor ve yayınlıyor.

Ödül için başvuranların tümüne yakını ilginç konular üzerinde yapılan araştırmalardan oluşuyor. Akademik kaliteleri oldukça yüksek ve seçilen konuların önemli bölümü, gündemde önem taşıyan konular üzerinde, konular. Mesela göç, göç üzerinde en az en iki tane çalışma var. Konutun ödenebilirliği mesela, yine önemli bir konu; günümüzde en önemli konulardan bir tanesi. Planlama kararlarıyla ilişkili olarak kentsel hareketler, politik hareketler; Türkiye’de her gün gazetelerde ve televizyonlarda da görüyoruz. Kentsel alanlarda sosyal ayrışma ve entegrasyon sorunları; bazı ekonomik yatırımların, bazı bölge ve kent düzeyindeki politikaların sonuçlarını irdeleyen çalışmalar, mesela karayolu yatırımlarının ekonomik etkilerine yönelik güzel bir tez vardı. İklim değişikliği ile ilgili olan, meydanların ısınması gibi konular, çok güzel bir tespit. İklim değişikliği kentsel meydanlarda ısınmayı ne şekilde etkiliyor ve bunu ölçmüş bir tez; gayet de güzeldi. Bu şekilde daha birçok ilginç konu var, tek tek saymayayım ama pek çoğu Türkiye’nin gündeminde olan konular. Mesela konut, “airbnb”. Benim oğlum, bir yere gittiğim zaman oteli oradan bulmaya başladı; mesela bunun üzerine güzel bir tez var, İstanbul’da yapılmış, soylulaştırmaya nasıl etki yapıyor? gibi... Yani, çok gündeme gelen konular üzerinde çalışılmış. Bazı tezler ise dünya akademik gündeminde ortaya çıkan yeni kavramlar ve kuramsal oluşumlar üzerine yazılmış. Kentsel alanlarda mekânın yok olması daralması mesela, planlamada karmaşık ve belirsizliğin artmış olması, dördüncü sanayi devrimine giderken ideal geleceği kurgulamaya yönelik kentle ilgili ütopyaların gündeme gelmesi gibi konular bu kapsamdadır.

Şimdi bizde gerek yüksek lisans gerek doktora tezi yazmada, bana göre iki tane önemli sorun var. Bir tanesi kütüphane kaynağı meselesi. Kütüphane kaynağı, dediğim gibi “online” dergiler çok önemli katkı sağladı/sağlıyor, fakat kitap konusunda üniversitelerimizin durumu oldukça yetersiz. Bu birinci konu. İkincisi, bizim şehirler ve bölgelerle ilgili, ülke mekânsal alanıyla ilgili çalışmalarımız kaçınılmaz olarak kantitatif bazı araştırmaları da içermek durumunda oluyor. Yani pozitivist bir tutkunluk değil bu, incelediğimiz birçok konuyu rakamsal olarak da bilmek ve görmek zorundayız. Fakat şu sıralarda tabii ki 2000 yılından bu yana sayım yapılmamış olması... Mesela güzel bir tezde 2000 yılı sayımı kullanılmış; çünkü yenisi yok ki, o sayımı kullanabil-

mişiz. TÜİK'in gayrimenkullerle ilgili, konutlarla ilgili, bina sayımlarıyla ilgili, mesela o da 2000'de kaldı, dolayısıyla bizim kullanacağımız verileri üretmede TÜİK'in şu son 2000'den sonra etkinliğinin çok azaldığını biliyoruz. Mesela konutla ilgili TOKİ'nin verdiği kaynaklar, 2011'de bir araştırma yaptılar; ondan sonra bir araştırma yok. Yine bizim alanlarda son derece önemli, fiyatlarla ilgili, gayrimenkul fiyatları mesela en başta olmak üzere. Gayrimenkul fiyatlarıyla ilgili, bir tek Merkez Bankası'nın çıkarttığı bir kaynak var, o da gerçek alış-veriş fiyatını değil, konut kredisi kullanmak için, bankaya başvuranlar için bankaların hazırlattıkları ekspertiz raporlarını esas alan çalışmalarlardır. Dolayısıyla ne yapı stoku ile ilgili bir verimiz var, ne de fiyatlarla ilgili verimiz var. Bu ciddi bir eksiklik. Onun için araştırmacıların kaynak kullanarak, kendi verilerini kendilerinin toplaması gibi bir zorunluluk ortaya çıkıyor. Bu tür araştırmaların gelişmesinde önemli bir handikap olarak ortaya çıkıyor.

Şimdi tekrar yapılan tezlerle ilgili birkaç bir şey daha söylemek istiyorum. Ülke gündeminde önem taşıyan konuların kuramla ilişkilendirilmesi, gerekli sayısal ve görsel verilerle ampirik analizlerin yapılması önem taşıyor. Yani dünyada önem taşıyan yeni kavramlar, yeni kuramsal açılımlar üzerinde birçok araştırmacı son derece güzel çalışmalar yapmışlar. Yani entelektüel olarak, kuramsal olarak çok zengin çalışmalar. Bunları okumaktan büyük mutluluk duydum açıkçası. Ancak yalnızca dünya örneklerine referansla yetinildiğinde, evet, yapılan araştırmanın kapsamı içinde konular, bazı referanslar alınabiliyor, fakat Türkiye ile ilgili konular, gelişmeler hakkında bilgi üretilmemiş oluyor. Dünyada önem taşıyan bir teorik tartışmayı Türkiye'ye referanssız yaptığımız zaman Türkiye'deki bu gelişmeyi tanımlayamamış oluyoruz, bu bence bir eksiklik.

Şimdi dünya akademik gündemine giren konular seçildiğinde, yalnızca kuramsal tartışma düzeyinde kalınması halinde (yani Türkiye örneklerine gitmeden, zaten bazılarının gitmesine gerek yok ama giden de var) kuramsal katkının uluslararası endekslerde taranan dergilerde, yabancı dilde yayın yapılarak üretilen bilgilerin akademik dünyanın bilgi ve değerlendirmesine sunulması gerektiğini düşünüyorum. Yani bir tür çerçeve gelişmiş dünyada, birçok kişi buna katkı yapıyor, siz burada bir katkı yapıyorsunuz ama dünyaya sunmuyorsunuz bunu. sadece Türkiye içinde kalıyor; bu bence bir eksiklik olur. Dünya ölçüsünde bilgi üretiyorsak, bilgi üretimine katkıda bulunuyorsak, bu konularda çalışanların değerlendirmesine, görüşüne, bilgisine sunmamızın gerekli olduğunu düşünüyorum. Yoksa eksik olacağını düşünüyorum. Böylece bir tezin literatür değerlendirmesi şeklinde yapılarak yeni bilgi üretmeden ve kuramsal katkı yapmadan sonuçlandırılması halinde

böyle bir çalışmadan üretilecek makaleleri yayınlayacak uluslararası bir dergi bulunabilmesi, bu durumun olmayabileceğini düşünüyorum. Dolayısıyla buradaki temel kavram, yeni bilgi üretmek ve bu bilgiyi dünya ortamında sunabilmek. Ben konuların Türkiye'deki örneklerle incelenmesi, bu konulardaki bilgi üretiminin zenginleştirilecektir diye düşünüyorum.

Tezlerde ikinci veri veya anket gibi yollarla kullanılan verilerin istatistiksel veya ekonometrik yöntemler kullanarak veya model kalibrasyonu ile niceliksel analizin kullanılması konusu tez çalışmalarının geliştirilmesi gereken yönüdür. Yani kantitatif analiz tekniklerimizi biraz daha geliştirmek gerektiğini düşünüyorum. İncelenen tezler de bu konuda çok başarılı örnekler bulunmakla birlikte böyle çalışmaların artırılması tezlerin bilgi üretimine katkısını artıracaktır. ABD'deki üniversitelerde sayısal analiz yapmaya olanak sağlayacak tekniklerin öğretildiği dersleri, doktora yeterlilik sınavı öncesinde öğrencinin aldığını biliyoruz. Doktora yapmak için gidenlerin, gitmeden önceki durumlarıyla geldikten sonraki durumları arasında çok ciddi farklar var. Türkiye'de de araştırma teknikleri, araştırma yöntemleri bunların en önemli parçası. Türkiye'deki şehir ve bölge çalışmaları planlaması konusunda doktora derecesi veren programlardan öğrencilere ilgili bölümlerle işbirliği yapılarak benzer derslerin verilmesinin tez çalışmalarına katkı yapacağını düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Baykan Günay: İyi günler. Öncelikle, İlhan hocama (İlhan Tekeli) saygılarımı sunuyorum. Ardından bu etkinlikleri düzenleyen gruba teşekkürlerimi iletiyorum. 1971 yılında yüksek lisans tezini yazmış biri olarak konuya ilişkin küçük bir tarihçe ile başlamak istiyorum. O dönemde, ben mezun olduktan sonra hem büro açtım hem de yüksek lisansa katıldım. Yani *praksisten* geliyorum, farkım o. Dolayısıyla Türkiye'nin kendi koşullarında dayak yiyerek geldim böyle bir yere. Bu eğitim hayatımda da öyle sürdü, çünkü hiçbir zaman o *praksisten* ayrılmadım. Ve yapılan araştırmaların hepsinin altında sadece anket, sadece bir şey yoktur, o (*praksis*) vardır benim kafamın bir yerinde, oradan yola çıkarak öğrencilerin problemlerini tanımlamaya çalıştım. O bir şey. O dönemde yine mesela bizim alandan Raci'nin (Raci Bademli) yüksek lisans savunmasını hatırlıyorum. İlhan hocam (İlhan Tekeli) sende var mıydın? Mübeccel Hanım (Mübeccel Kıray), Atilla, sen, ben. Raci'ye kızdılar ama Raci oturmuş Ankara'nın maketini yapmış ve buraya tüketim modeli üzerinden bir kent coğrafyası oluşturmuş. Bu çok önemli bir şeydi diye düşünüyorum. (İlhan Tekeli: *nesne kavramı değil, eylem kavramı vardı...* Baykan Günay: *Eylem zaten.*) Eylemleri koymuştu oraya, hatta işneler çakmıştı.

Şimdi mesleği icra ederken ne yapacağız peki? Bu konuda birkaç şey öğrendim onları anlatayım. O sırada yüksek lisansa kayıt olmuşum Nejat Erder, Atilla Sönmez gibi kişilerden siyaset bilim dersi alıyoruz. Yani bilmediğimiz konular önümüze açılıyor. İşte bu dönemde de Marx çok önde, sınıflar tartışılıyor. Onları okuyoruz. Dolayısıyla benim tezimin konusu da Türk toplumsal yapısı içinde planlama nedir gibi bir soru sordum kendime. Sınıfların analizini de belediye başkanlarının mesleklerinden çıkardım. Şimdi gülebiliyorsunuz ama oydu yapabileceğimiz, kurgu oydu. Daha sonra onu kullandım ama, hemen arkasından bir Gaziantep yarışması vardı. Tümüyle Gaziantep'in sınıfsal yapısını irdeleyip o sınıfların yer seçimlerini ve sınıfların nasıl bir kent modeli oluşturabileceği üzerinden yarışmaya katıldık. Çok Marksist denildi ama sınıfların yer tüketim normunun farklı olabileceğini dahi ortaya koymaya çalışmıştık.

Daha sonra 1980 yılına kadar akademik dünyadan uzaklaştım. 1980 yılında ihtilal oldu, bize iş yapma kravat tak dediler, İlhan hocam da (İlhan Tekeli) bizi okula aldı ve doktora kaydolduk. Hatta ilk toplantıların birisinde... ODTÜ'de doktora yazma alışkanlığı yok, böyle kurulmamış; başka bir dünyadan gelen ama çok değerli ve kişiler var, yani dünyayı biliyorlar, mesleği biliyorlar. Oradan yetişmiş kişiler yavaş yavaş doktora başladılar. Bu sefer beni Tansı (Şenyapılı) Hanım sıkıştırdı, niye yapmıyorsun diye kafa vurdu. İki tezimi de Gönül hanımla (Gönül Tankut) yaptım ama Gönül hanıma sadece şu konuyu yapıyorum dedim ve Gönül hanım bitmiş halini gördü, o tezlerin; yani kendisiyle tez sürecinde bir daha temasım olmadı, benim öyle çalışan bir kişiyim. Ve bu sefer (*doktorada*) ben ne yaparım acaba dedim... Yüksek lisansta başladığının mütemmim cüzü olarak mülkiyet ilişkileri üzerinden konuya bakayım dedim ve mülkiyet ilişkileri ile mekan nasıl örtüşüyor, bunu aradım. Şimdi ise bu benim hayatım...

Beni en çok etkileyen tabii kentsel tasarım yüksek lisans programını kurmam oldu. O başlı başına başka bir konular bütünü açtı. Bu konuların çoğu "ampirizm" ile çözülemiyor. Bu konuların çoğunda kavramlar üzerinden tartışıyorsunuz. O kavramlar, konu da değil; ben onun üzerinde çok duracağım. Konu değil, kavram önemli olmaya başladı. Çünkü "bak" diyoruz, "neyi ölçsün" deniliyor; ölçtüğünde de sonuçla... Ben öyle bir adam değilim, o çıktı ortaya...Onun için gerek lisans tezlerinde gerek yüksek lisans tezlerinde konuya nasıl baktığımı söyleyen birkaç mottom var. Bir diyorum, "bana bir cümle söyle, bunu 150 sayfada yaz". İki, "önüme yazılı metin getirme, algoritmik düşünce ve algoritma getir". Yazılan o şey aklımdan kaçıyor ama bana kareler, şunlar bunlar, üçgenler gelince aklımda kalıyor. Hatta Nejat Erder'den biz ders alırken, bizim mimarlıktan dersi alanların hepsi rengarenk

gittiler, öbürleri konuşuyor, anlamıyorum ki konuşmayı.. İşte matrisler çıkarıyor, şunlar oluyor, bunlar oluyor, ben böyle bir dünyanın adamı olarak bakıtım. Bir başka mottom, “konu önemli değil, seç bir an önce de, ne yaptığın önemli”. Bir yıl sonra geliyor ya konu... boşver konuyu, bana bir cümle ile bir problem söyle. Ondan sonra yap.

Çok kızdığım bir başka konu ise öğrenci okuyor, okuyor, belki tezin dörtte üçü alıntı, sonuna bir şey ekleniyor. Konuyu seç, sonra ona göre oku. Hayır kardeşim, önce okuyup, sonra problem çözemezsin konun belli değilse. Dolayısıyla bu çerçevede baktım tezlere. Benim son öğrencim yüksek lisansta Feridun’du (Feridun Duyguluer). (Feridun geldi, herkes diyor ki bu koca adam ne yapıyor. Sen gel benimle yap başkası ile yapma dedim.) Ne biliyorsan onu yazacaksın dedim. Ya sen bu kadar, Türk İmar Hukukunu, Türk planlamasının bütününe biliyorsun. Sen onu yazacaksın, sen onu biliyorsun. Başka bir şey istemiyorum dedim. Ondan sonra karışmadım. O da onu yaptı. Çünkü bilgi temeli oydu. Düşünce sistemi de onu getiriyordu. Dolayısıyla bu tezleri okurken biraz o gözle okudum.

İlk gördüğüm temel problem... Gene meslekten gelmenin önyargılarıyla, “mesleğe geri dönüşen bilgi üretmiyoruz” gibi bir düşüncem var, katılabilir, katılmayabilir, bunu önemsiyorum. Çünkü birçok tez yayın yapmaya yöneliyor, Türkiye’de planlama kuramını kurmaya yönelmiyor diye bir gözlemim var. Bizim üniversiteye (TEDÜ) gidince, öyle devlet üniversitesi gibi öğrenciler hazır değil, velilerle geliyor oturuyor karşına, ne işe yararsınız diye soruyor veli. Ne diyeceğim ben? Yalnız araştırma yaparım, hayır diyorum... Bizim mesleğin size ilk verdiği en önemli şey, imza yetkisi alıyorsunuz. Ben kendimi böyle koyuyorum. Ondan sonra diyorum, düşünün. Bundan sonra her alana gidebilecek adam yetiştiriyorum. Ondan sonra öğrenci ne isterse ben onu sezmeye çalışıyorum şu anda. Ona göre ikinci sınıftan başladım artık, sen şu yönde gitmelisin diyorum. Bu çerçevede baktım konuya.

Bir başka konu, değerlendirme sürecinde birçok yerde değerlendirme yapmamış gibi görünüyor; bu o tezleri okumadığım anlamına gelmiyor, okudum. Ama bilmediğim konuda, bilmediğim yazarlarla yazılmış konularda kendimde değerlendirme yapma şeyini görmedim. Yani onlar odur, değersiz anlamına gelmiyor katiyen. Kendi bilgi temelini neyse onlar üzerinde değerlendirme yaptım. İkinci aşamada da sadece ödüle layık olduklarını değerlendirdim. Çünkü öbürlerine başlarsam eleştirmen gerekiyor, bunu doğru bulmadım. Bu da benim yöntemim.

Bir başka bir konu, “metodoloji” sözcüğünü yanlış kullanıyoruz. Eğer metod tartışması yapıyorsanız onun adı “metodolojidir”, yapmıyorsanız “metot-

tur", "yöntem", o kadar basit. Ama beş tane yöntem inceleyeceğim ben diyorsanız o metodolojik yaklaşımdır, ona yürekten katılırım. Onu da Türkçe tezlerde "metodoloji" yazıyorlar, çünkü Türkçe yazınca açığa çıkıyor şu, "yöntembilim". Benim diyeceklerim sanıyorum bu kadar. Katılan bütün arkadaşları kutluyorum. Pierre de Coubertin' miydi? "Olimpiyatlara katılmak esastır" demiş. Yani alırsın, almazsın. Biz de birçok yarışmaya ödül almak için katılmadık. Sonuçta boyunuzun ölçüsünü alırsınız o kadar. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ferhan Gezici Korten: Öncelikle böyle bir daveti aldığım için teşekkür ediyorum. Ama önce İlhan hocaya (İlhan Tekeli) saygımı sunarak başlayayım ben de. Ben İlhan hocanın (İlhan Tekeli) öğrencisi olmadım. Ben kimim? İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim üyesi olarak burada bulunuyorum. İlhan hocanın (Tekeli) öğrencisi hiç olmadım ama Yıldız Teknik Üniversitesi ilk Şehir ve Bölge planlama öğrencileri olarak, biz İlhan Tekeli, Ruşen Keleş, Cevat Geray'ın yazdıklarını okuyarak başladık bu işe. Dolayısıyla işin başından beri aslında İlhan Tekeli'yi biz hep okuduk. Sonrasında benim akademik yaşamım bölge planlama alanında devam ettiği için de çok kesişen konularımız oldu, çeşitli ortamlarda denk geldik, sohbet etme şansım oldu, ama öğrencisi olmadım. Burada olmaktan çok memnunum, emeği geçenlere teşekkür ederim. Bu teklif bana geldiğinde, yurtdışındaydım, Bilge Armatlı Köroğlu'ndan bir telefon geldi. Hocam böyle böyle, tez ödülü için jüride yer alırmısınız? Tabii dedim, memnuniyetle ama beni ne beklediğini bilmiyordum, 29 tane tezi gerçekten beklemiyordum. Bu hocanın başta söylediği gibi bir cesaret işi. Bu kadar tezin ortaya çıkması da bunu gösteriyor ve bu çok olumlu bir durum. Diğer tarafından bizi çok zorlandı, bütün jüri üyeleri çok zorlandığını düşünüyorum. Tezlerin %45'i ikinci aşamaya geçti, bu çok önemli bir sayı diye düşünüyorum. Onun için Bilge'ye (Bilge Armatlı Köroğlu) de teşekkür ediyorum, beni bu zorlu sürecin içine atmış olduğu için.

Şimdi yine önceki konuşmaları referans vererek devam etmek istiyorum. Bence de hem İlhan hocanın (İlhan Tekeli) hem diğer hocalarımızın söylediklerinden başlamakta fayda var. Şimdi bu lisansüstü çalışmalara yönelme meselesi; aslında şehir ve bölge planlama bölümü son beş yılda çok zorlu bir dönemden geçiyor. Türkiye'de ne yazık ki bölüm sayısı artıyor, kontenjanlar artıyor. Mezun olan öğrencilerimizin şu an büyük bölümüyle işsiz, ne yazık ki ve biz öğretim üyeleri olarak bu vebalin altında hissediyoruz kendimizi. Peki, o zaman lisansüstüne başvurularda neden bu kadar yüksek rakamlar var? Bizde, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Şehir Planlama, Bölge Planlama

Yüksek Lisans programları dışında Kentsel Tasarım ve Gayrimenkul Geliştirme gibi bizlerin de “interdisipliner” olarak katkı koyduğu programlar var ve hiç bir program 50 öğrencinin altına düşmüyor son beş yıldır. Bu neyi gösteriyor? Önceden askerliği ertelemek için erkek öğrenciler yüksek lisansa başlıyordu, ama artık değil; lisansüstü başvurularda artışın işsizlikle bir ilişkisi var. Yüksek lisansı bir tarafa koyalım. Yüksek lisans akademisyenliğe doğru gitmek için hiçbir şeyi göstermiyor, doktora kesinlikle akademisyenliğe adım atmış oluyorsunuz. Doktora başvurularının da sayısı arttı, burada da yine aynı sorunu görüyoruz.

Bir de ayrıca doktora sayılarının artmasında başka bir neden, ODTÜ’nün belki daha uzun yıllardır içinde olduğu öğretim üyesi yetiştirme programına İstanbul Teknik Üniversitesi yaklaşık yedi, sekiz yıldır dahil ve bizim araştırma görevlilerimizin yarısından fazlası ÖYP programı kapsamında bölümde bulunuyor. Ben bu işe başladığımda İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde bir öğretim üyesinin en fazla iki doktora öğrencisi vardı. Şimdi ise minimum 10 doktora ve yüksek lisans öğrencisi var; tabi ki hepsi aynı anda tez süreci içinde değil. Yine de bir öğretim üyesinin taşıyabileceği yükün çok üstüne çıkmış durumda öğrenci sayıları. Tabi ki biz mesai saatleri dışında kafelerde buluşarak tezleri yürütmeye devam eder durumdayız.

İlhan hoca (İlhan Tekeli) dedi ki başlangıçta doktora tezleri öğrenci ile hoca arasında bir gizlilik içerisinde yürütülüyordu. Aslında İstanbul Teknik Üniversitesinden, hatta Elvan’ın (Elvan Gülöksüz) öğrencisinin jürisinden örnek vereceğim, kendisi de burada, bizim tez izleme komitelerimiz var. Altı ayda bir, hiç değilse sadece öğrenci ve hoca değil, dışarıdan iki kişinin daha görüşünü alarak bu süreci yürütme şansına sahibiz. Ama Murat hocamın (Murat Güvenç) dediği gibi hasbelkader, konu seçimi, hoca seçimi? Muhtemelen öğrenciler daha önceden hocayı tanıyorlar, o hocayla çalışabileceklerini düşünüyorlar ve kafalarındaki konuyla birlikte hocaya geliyorlar. Böyle bir durum var, akademik hayata giriyorsa bu arkadaşımız, hoca da hayır sen bu konuda çalışamazsın diyemiyor. Tez İzleme Komiteleri dediğim gibi, hoca ve öğrencinin baş başa olmasını biraz değiştiriyor.

Onun dışında kongre katılımlarının artması konusu var. Gençlerin kongrelere katılımıyla, hem yurtiçinde hem yurtdışında tezlerini tartışabilme, tezleriyle ilgili geri bildirim alabilme şansına sahip oluyorlar. Tabii tez sonuçlanmadan önce sunumlar yapılıyor. Yine bir başka şey, İstanbul Teknik Üniversitesi’nde uygulanan, başta çok itiraz edilen, zorlanabileceğimizi düşündüğümüz, bir yayın yapmadan doktora unvanı alamama koşulu. Dolayısıyla doktoradan bir yayın ürettiğimizde de doktoranın daha çok kitlelere ulaşması,

görünürlüğü ve daha uzun sürede aldığı atflarla da aslında değerinin artması söz konusu olabiliyor. Bu da başlangıçta zorlayıcı bir süreç olmakla birlikte, bir şekilde uygulanıyor ve yurt dışı örnekleriyle karşılaştırdığımızda da bütün olumsuzluklara rağmen gayet iyi şeyler yapabildiğimizi de görüyorum. Bu aşamada ben de Ali hocaya aynen katılıyorum, 29 tez sonrası ikinci aşamaya kalan tezlerde de gördüğüm, belirli bir düzey var, ki kesinlikle memnun edici bir düzey. Hatta yüksek lisans tezlerinin bazıları neredeyse doktora düzeyine yakın çalışmalardı. Bunlar umut verici diye düşünüyorum, ama tabii ki sorunlar yok mu? Sorun olmaması mümkün değil, elbette sorunlar da var.

Bu genel açıklamalardan sonra biraz daha özele inerseniz, birçok tezin bir şekilde bir yerlerde sunulmuş ya da yayınlanmış olması olumlu bir şey. Tezlerin bir bölümü ise hiçbir yerde sunulmamış ve bunun üzerinde düşünülmesi gerekir, belki bunu da teşvik etmek gerekir. Başvurular arasında konu çeşitliliğini rahatlıkla görebiliyorum. Özellikle kentsel tasarım, şehir planlama ve bölge planlama dediğimizde, bölge planlamanın ağırlığının biraz daha az olduğunu söyleyebilirim. Buna karşılık kentsel tasarım, kentsel morfoloji alanında daha fazla çalışma, araştırma olduğunu gördüm. Yöntemler açısından, aslında, tabii ki yine yıllar içerisinde önemli bir değişiklik var; çünkü bizim alanımızda kullanılan yöntemlerde gelişme söz konusu. Hem nicel hem nitel yöntemler anlamında, görece az sayıda nicel yöntem kullanan başvurular olduğunu görüyorum. Ama benim tespitim her iki yaklaşımı, nicel ve nitel yaklaşımı birbirini tamamlayıcı olarak kullanma eğiliminin de biraz öne çıkmaya başladığı yönünde.

Şimdi performans dediğimizde, aslında biraz giriş yaptım, iki konu karşımıza çıkıyor. Bir tanesi araştırma sonuçlarının katkıları ve görünürlüğü. Bunun için temel gösterge, akademik olarak diğer çalışmalara referans oluşturmaması, özellikle ulusal ve uluslararası nitelikli dergilerde yayın ile görünürlüğü ve etkisinin aldığı atflarda artması, bu birinci konu. Bence ulusal platformlarda yayınlanıyor olmasının aslında bu görünürlük üzerinde bir olumsuz etki olduğu söylenebilir ama ben umut olduğunu da düşünüyorum. Buna karşılık ikinci konu üretilen bilginin karar verme mekanizmalarına ulaşması meselesi, ki bence Türkiye'de çok daha problematik bir konu olduğunu düşünüyorum. Yani yayın yapmak ve bunun görünürlüğünü sağlamak yolunda daha fazla bir çabamız var, başarı elde edebiliyor gibi görüyoruz. Bunu genellemyemiyoruz, daha çok oturmuş, büyük üniversiteler üzerinden konuşuyorum tabii. Yeni kurulan üniversiteler, Anadolu üniversiteleri açısından yine aynı sıkıntılar söz konusu. Ama en azından İstanbul Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Yıldız

Teknik Üniversitesi gibi üniversiteler adına bunu söyleyebiliyorum. Böyle bir çaba var, ama karar verme mekanizmalarına ulaşma konusu nasıl çözülebilir? Üretilen bilginin, akademik üretimin değerinin olmadığı bir ortamda Türkiye gündeminde bu nasıl daha iyi gerçekleşebilir? Bu konu herhalde en çok kafa yorulması gereken konulardan, belki de İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfının en çok kafa yorması gereken konulardan biri bu. Bu benim tespitimdir naçizane.

Tespit ettiğim bir başka husus daha var. Bu yetersizlik çerçevesinde iyi şeyler yaptığımızı düşünüyorum ben halen. Ama bir araştırmanın yapılabilmesi mutlak surette bir veriye dayalı, çoğunlukla da bir alan çalışmasıyla kendimizin bu veriyi elde etmesi gibi bir zorlukla karşı karşıyayız. Çünkü Türkiye İstatistik Kurumu'nun yeterli düzeyde veri üretmediği, ürettiği bilgiyi paylaşmadığı bir noktadayız. Bu da araştırmaların önünü tıkayan en önemli yetersizliklerden birini oluşturuyor. Dolayısıyla biz kendi araştırmalarımızı için nasıl veri elde etmeliyiz üzerinde çalışırken, aslında bu işte sorumlu olan kurumların bu konuda araştırmacılarla bilgiyi paylaşması konusunda, nasıl bir baskı oluşturabiliriz bunu da aynı şekilde gündemimizde tutmalıyız diye düşünüyorum.

Bir başka konu aslında planlama alanında son yıllardaki değişimler, karmaşıklık meselesi. Eğitimimizin başından beri şehir planlama, bölge planlama disiplinlerarası bir bilim alanı olarak tarif edilmiştir. Ama günümüzde uzunca bir süredir bunu daha da fazla hissediyoruz ve daha çok diğer disiplinlerle birlikte çalışma, birlikte üretme ihtiyacı duyuyoruz. Ben bunu tezlerle de gözlemledim. Doğrudan tezler başka bir disiplinle çalışarak üretilmiyor belki ama, örneğin dayanıklılık kavramı ekoloji biliminin ürettiği bir bilgi ya da kavramı, sosyoloji alanında geliştirilen sosyal ağlar gibi bir kavramı şehir ve bölge planlama olarak kullanıyor. Bu kavramsal ilişki önemli ve üzerinde düşünmemiz gereken konular arasında yer alıyor. Yöntemlerdeki gelişmeleri söylemiştim. Ali Hoca'nın (Ali Türel) dediği gibi sayısal yöntemlerle ilgili ben de daha çok gelişmenin sağlanması gerektiğini düşünüyorum ama veriye dayalı olarak veri kısıtları bunu önemli ölçüde kısıtlıyor tabii. Hem eğitim programlarında bu tür değişikliklerin yapılmasını hem de tezlerde daha gelişmiş sayısal yöntemlerin kullanılabilir olmasını diyebilirim.

Bunun dışında başvuran tezler arasında bir konu çeşitliliği var ve bunlar aslında güncel, Türkiye'nin şu aşamada üzerinde durması, tartışması gereken konu alanları gibi ama bazı şeyler de var gibiydi, diğer hocaların da söylediği ve yazdığı üzere, örneğin kırsal alanlar konusunda fazla bir çalışma yoktu. Ama şunu söyleyebilirim, yine İstanbul Teknik Üniversitesi örneğini verece-

ğim, Bölge Planlama Yüksek Lisans Programında özellikle, kırsal alanlar konusunda oldukça fazla çalışma yapılmaya başlandı, kır-kent ilişkisi bağlamında çalışmalar var, kentsel yayılma, kent çeperinin yeniden tanımlanmasına konularında çalışmalar var. Bunun dışında benim bugün ve geleceğe yönelik üzerinde durulması gereken konular olarak, ben sanayisizleşme diyemiyorum tamam ama tam olarak böyle bir trendin olduğu ve sanayinin yer değişikliği sürecinde sadece firmaların değil, ama emeğin bundan nasıl etkilendiği konusunda çalışmaların olması gerektiğini düşünüyorum. Bu arada tarım konusu oldukça geri planda tutulmuş, kırsal alanlar dedik ama sektör olarak tarım konusu oldukça geri planda tutulmuştur şehir ve bölge planlama alanında. Bu konuda da çalışmaların son dönemde başladığını görüyorum. Hem İstanbul Teknik Üniversitesi'nde hem Yıldız Teknik Üniversitesi'nde izlediğim tezlerde tarım, gıda güvenliği, gıda ağları konularında çalışmaların arttığını görüyoruz. Göç konusu bugün var çalışmalar arasında, yarın da olmaya devam edecek. Bu konuyu da aslında, belki de daha çok birlikte yaşam, birlikte yaşam alanlarını planlamak ve tasarlamak anlamında nasıl düşünebilirizi konuşmak gerekiyor. Yerel yönetimlere düşen rollerin altında, bizim alanımızda çok daha çeşitlendiğini görüyoruz ve bunun mutlaka çalışılması gereken alanlardan olduğunu söylemek mümkün. İklim değişikliği bugün söz konusu ama uzunca bir süre de üzerinde çalışılmaya değer bir konu olacağını söylemek mümkün. Yine tezlerde şunu da gördük. Aslında hemen hemen büyük bir çoğunluğu büyük kentler üzerinde çalışmıştı. Yani bölgesel çalışmalardı. Türkiye genelinde, Türkiye bölgeleri üzerinde çalışmalar vardı. Ama tasarıma yönelik tezler dahil olmak üzere büyük kentler üzerinde çalışılıyor. Hep söylenir ve biz de söyleyelim, İstanbul bir laboratuvar dır ve hangi konuda çalışacak olursanız olun İstanbul'da çalışabilirsiniz diye. Büyük kentler halen bizim araştırma alanlarımız olmaya devam ediyor ama büyük kentlerin yanı sıra orta ölçekli kentleri de mercek altına almamız gerektiğini ben düşünüyorum. Yani bir boşluk alanı olarak düşünüyoruz orta ölçekli kentleri diye bitireyim. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ayda ERAYDIN: Ben de öncelikle bu ödül etkinliği düzenleyen bütün arkadaşlara teşekkür etmek isterim. Bu tür düzenlemelerin ne kadar zor olduğunu, ne kadar emek gerektirdiğini biliyorum. Onun için emeklerine teşekkür ederim. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı'nın önemli bir katkısı, bu bilim alanında yapılan çalışmaların da biraz daha tartışılması ve birbiriyle etkileşimin artması yönünde, ve bu tezlerin incelenmesi, hatta sadece ödüle layık görülmesi değil, ondan sonra da buna başvuran tezlerin değişik tartışma platformları oluşturarak genç arkadaşlarımızın yaptıkları

çalışmaları tartışmaları ve duyurmalarını sağlayacak bir takım ek toplantılar yapılabilirse onların da bu işten onur duyacaklarını düşünüyorum. Aslında teker teker tezlerin üzerinden geçmek istemiyorum. Yaz aylarında birden bire bana 29 tane tez geldi; bir an şok olduğumu itiraf etmeliyim. Çünkü ben dört beş tane tez okuyacağımı umuyordum. Ama sonra baktığım zaman, her ne kadar tatil aylarına denk gelse de, bu tezlerin hepsini okumaktan da çok mutlu oldum.

Genel olarak şunu söyleyeyim. Dünya akademiyasıyla ve özellikle Avrupa Birliği projeleriyle son on, on beş yılda çok yakından, birlikte olan bir kişi olarak ben, gerçekleştiren tezlerin çoğunun niteliğinin çok da geride kaldığını düşünüyorum. Onun için ödül alsın veya almasın, bütün genç arkadaşlarımızın buraya başvuran arkadaşlarımızın hepsini kutlamak istiyorum. Çünkü bir taraftan performansına bakıyorsunuz tezin, diğer taraftan eğilimine bakıyorsunuz ve o düzeyin Avrupa düzeyini yakaladığını görüyorsunuz. Hatta bazı konularda tartışmalar daha ileride bile olabiliyor. Ama olanaklara baktığımız zaman bizim gençlerimize sağladığımız olanaklar çok daha kısıtlı. Çünkü Avrupa Birliği'nde her ne kadar Murat Güvenç'in söylediği güdüm meselesi olsa bile, çok büyük finansal destekler de sağlanabiliyor. Bilgiye ulaşım çok daha kolay. Bilgi hazır olarak elimize geliyor. Ondan sonra bunu duyurabilmek için yurtdışı toplantılara gidebilme şansları çok fazla. Yani koşulların çok daha farklı olduğunu da görmek lazım. Bizde yaşanan olumsuz koşullar sadece akademiya da yaşanan bazı sıkıntılar, ülkenin yaşadığı sıkıntılar da göz önüne alındığında, aslında başvuran hem yüksek lisans tezlerinin hem de doktora tezlerinin büyük bir çaba, büyük bir adanmışlık ile gerçekleştirildiğini düşünüyorum ve tekrar tekrarlayım, onların hepsini kutluyorum. Kazananları belki daha fazla dinleyeceğiz ama, diğer tezlerin de sunulması, paylaşılmasının da kendi adıma çok yararlı olacağını düşünüyorum.

Şimdi aslında ben tezlerle ilgili irdeleme yapmadan önce genel olarak kent, şehircilik ve mekanla ilgili son dönemlerde ve de günümüz koşullarında karşı karşıya kaldığımız sorunlar ve bunların nasıl üstesinden gelebileceğimiz konusunda kısa bir tartışma başlatmak istiyorum. Şimdi bugüne baktığımız zaman mevcut araştırmalarında, lisansüstü veya doktora tezlerinde de belirleyici olacak dört tane temel gerçeklik var. Bunları bir miktar irdelemek gerekiyor. Şimdi bunlardan birincisi sadece Türkiye'de değil, dünyada da kuram oluşturmada yaşanan sıkıntı var. Politika güdümlü kuram (*policy-led theory*) dediğimiz birilerinin öne sürdüğü ama ondan sonra da o politikaya kılıf uydurmaya çalıştığınız bir kuramlaşma çabası var. Pek çok

mekânla ilgili yeni kavramlar aslında akademik dünyadan gelmiyor, uygulama dünyasından geliyor. Sonra da akademik dünya onları kavramlaştırma ve kuramlaştırmaya çalışıyor. Son on yıl, yirmi yıl içerisinde ortaya çıkan bir gelişme olarak ortaya çıkan bir şey; aslında bizim kuramlarla ve hipotezlerle başlayan bir tez yürütme sürecini tekrar düşünmek zorunda kaldığımız bir nokta olarak ortaya çıkıyor.

İkinci söylemek istediğim nokta, politika ve uygulamaları irdeleyen araştırmaların “*policy, practice and research*” diyebileceğimiz, yani yapısal sorunlara çok fazla girmeden, politikada ne oldu, uygulamada ne oldu bunları irdeleyen bir çalışma gündeminin oluşması. Birileri, politika koyucular, bürokrasi olabilir veya özel sektör uygulayıcıları olabilir, onlar bir takım gündem oluşturuyorlar ve siz o gündem sonucu ortaya çıkanları irdelemek üzerine akademik çalışmalar yapıyorsunuz. Bu da araştırmacıyı biraz daha daha edilgen hale getiren bir nokta olarak ortaya çıkıyor.

Üçüncüsü ise son dönemde Türkiye için en önemli şeylerden biri, güncel söylemin aslında hem akademik çalışmalara, lisansüstü, doktora tezlerine hem de diğer çalışmalara egemen hale gelmesi gibi bir sorunsal yaşıyoruz. Şimdi burada araştırma ajandası şu andaki gün, yani günlük konular üzerinde oluştuğu için aslında yine bir yanılısma ortaya çıkıyor. Halbuki Türkiye'nin veya dünyadaki bütün ülkelerin sorunları bunlar üzerinde odaklanmış gibi, bizim plancı olarak ilgilenmemiz gereken konular sadece bunlarmış gibi edilgen bir tavır ortaya çıkıyor.

En son söyleyeceğim şey aslında biraz daha bugünün gerçek ötesi dediğimiz gündemlerin ortaya çıkması. Tartıştığımız bazı konuların bir sanal gerçeklik içerisinde oluşması ve bu sanal gerçeklik içerisinde oluşan konular çok fazla bizim enerjimizi alıyor. Akademiya olarak bunları tartışmaktan, farklı konulara ve tartışılmayan başka sorunlara eğilmemek sorun yaratmaya başlıyor. Yani aslında gerek Türkiye, gerekse dünyadaki akademiya baktığınızda, bir güdümlenmiş ve de birilerinin belirlediği piyasa koşullarında veya piyasa koşulları gibi piyasa aktörleri gibi davranan bürokrasi içerisinde belirlenen konular, bizim akademiya içerisinde bir yanılısma oluşturabiliyor ve tartışılan konular da daha fazla gündeme gelebiliyor. Şimdi, onun için de belki de bu edilgenlik meselesini de tartışmak gerekiyor. Yani bu kadar edilgen olmak, bazı konuları göz ardı edebilmek, ben bunu yapısal konuların gündemden düşmesi olarak tanımlıyorum; bu sorun alanlarından bir tanesi. Gündemle belirlendiğiniz zaman, gündem artık eskisi kadar, modernist dönemdeki kadar uzun aralıklı değil, gündem o kadar sık değişiyor ki, siz gündem güdümlü bir kuramsallaştırma, kavramlaştırma ve araştırma yaptığınız

zaman belki beş sene sonra yaptığınız çalışmanın çok kadar da anlamı da kalmamış oluyor. Çünkü günümüz gerçekten hızlanan döngü içerisinde.

Bütün bunları toparlarsak, günümüzde hem planlama kuramında hem de planlama pratiğinde bunalım yaşadığımızı zaten söylüyoruz. Bu bunalım koşulları nasıl aşılması gerekli? Bu bunalımın çıkış noktaları nedir? Belki tez aşamasındaki arkadaşlarımız için erken sorular olabilir ama bunun için, bu yeni oluşturulan komünite, bilimsel ve kent alanındaki yeni oluşturulan bu komünitenin de bunu bir tartışma alanı olarak gündeme almasını yararlı olacağını düşünüyorum.

Şimdi tezler ve ilgili de çok kısa iki şey söylemek istiyorum. Bütün bunlar çok güzel ama başka neler olabilir diye katkı koymak isterim. Birincisi, bizim gibi ülkelerde özellikle “temellendirilmiş kuram” dediğimiz “grounded theory” türü çalışmaların da önemli katkısının olabileceğini düşünüyorum. Çünkü siz bazı hipotezlerden yola çıktığınız zaman birtakım varsayımları çok net olarak koyupta onu irdelemeye çalıştığımız zaman, acaba bir şeyleri kaçırıyor musunuz? Yoksa alana gidip, biraz daha boş bir varsayımsal kafayla gittiğimiz zaman, acaba o yeni gelişmeleri ve ülkedeki yeni uyum süreçlerini, yeni uyumlaşmama süreçlerini daha iyi anlayabilir miyiz diye kafamda bir nokta var, bunu söylemek isterim. İkincisi ise, yine daha çok yurt dışında başlatılan beşeri çalışma, daha Türkiye’de çok fazla uygulamasını yapmadık. Yaşam laboratuvarları dediğimiz olguyla aslında bir araştırma alanı olarak bu tezlerin içerisine sokmak da mümkün mü? Pek çok ülkede “living labs” dediğimiz uygulama çok fazla gündeme gelmeye başladı. Bu insanların sadece fikirlerini anket çalışmalarıyla almak değil, ama doğrudan onların katılabileceği birtakım araştırmalar tasarlanmak da aslında belki bu kadar edilgen bir gündem içerisinde, hem tezlere “temellendirilmiş kuram” çerçevesinde bakmak, hem de araştırmayı ve tezleri biraz daha yaşamın içerisine taşımak bu edilgenlikten çıkmanın bir yolu olabilir mi diye sizlere soruyorum. Teşekkürler ederim.

Prof. Dr. Murat Güvenç: Önce iki konuda bir özeleştiri yapmak istiyorum. Bir tanesi Ferhan hocanın (Ferhan Gezici Kortten) söylediği çok önemli. Ben tez izleme komitesi kısmını, sürekli katılmama rağmen unuttum. Onun yararlı bir şey olduğunu düşünüyorum. Yani eski modele oranla böyle bir tez izleme komitesi yapmanın yüksek lisans tezlerinin kalitesinin geliştirilmesinde çok önemli katkıda olduğunu düşünüyorum. İkinci olarak da Ayda hocanın (Ayda Eraydın) söylediği de çok önemliydi. Yani Avrupa genelindeki bütün araştırmalar böyle güdümlü değil. Mesela Hollanda da hoca bir doktora tezini bitirdiği zaman, hocaya hatırı sayılır bir ödül veriliyor. Yani bu

öyle azımsanacak küçük bir şey değil. Avrupa’da hocanın bir doktora tezini bitirmiş olmasının onun mesleki performansı için çok önemli bir şey olduğunu düşünüyor. Tabi bu ödülün de bir havuç olarak, destekleyici bir tarafı da var, bu da kalite yükselmesinde önemli bir işe yarar.

Bura veri temini konusunda son olarak iki üç şey söyleyeceğim. Veri konusunda çok değerli eleştirileri burada dile getirdik ki, 2000 yılından beri veri sayım yapıyor. Bilgi toplumuna geçilen yerde veri üretilmeyen bir ortamdayız. Fakat yine de bir iki tane küçük umut ışığını da burada değerlendirmek istiyorum. Bir tanesi son yıllarda Tarım ve Orman Bakanlığı’nun getirdiği CORINE sistemi diye bir sistem var. Avrupa Uzay Ajansı tarafından bütün Türkiye’yi de kapsayan, Avrupa’yı da kapsayan bölge ve kent ölçeğinde 49 arazi kullanım türünde ölçülebilir ve CBS ortamı ile bağlanabilir veri var; ve bunları ben denedim ve çok da hassas. Harika sonuçlar veriyor. Çok hassas bir veri ve bu sistem bizim bölge ölçeğinde arazi kullanım tespitleri ve dönüşümleri yapmada çok değerli olabilir. Bu bilgiler şu anda 1990, 2000, 2006 ve 2012 yılları itibariyle elde edilebiliyor ve Türkiye peyzajındaki dönüşümü buradan izlemek mümkün. Biz bu veriyi kullanarak, üçüncü köprü’nün peyzaj üzerindeki etkilerini araziden toplayamayacağımız kalitede topladık. Veri konusunda ikinci olarak şehir çalışacak arkadaşlara “European Urban Atlas” projesini söylemek isterim. Bu proje de şehir düzeyinde çok yüksek ayrıntıda şehir bilgisi üretiyor, parsel, ada bazında ve adaların ortasındaki yeşil alanları ölçmek düzeyinde bilgiye sahibiz.

Veri konusunda son olarak söyleyeceğim ise “Image Processing” diye bir alan var. Yani görüntü işleme diye bir alan var. Bunun bizim şehircilik alanında muazzam bir katkısı olabileceğine dikkat çekiliyor. Bizim kullandığımız askeri haritaların büyük bir kısmında semboller var. Yani ağaçlar bataklıklar vb. Bu sembolleri makineye taratıp bu sembollerde yeni coğrafi bilgi üretirmek mümkün. Nasıl OCR ile makine karakterleri tanıyor, “image processing” alanında sembolleri üzerinden mekânsal bilgi üretmek mümkün. Bunu da gündeme getirelim, bizim şehircilik alanında görüldüğü gibi veri alanında da yeni gelişmeler var. Son olarak da sayısal beşeri bilimler alanında geliştirilen metin ve veri madenciliği ki bunun içinde “web madenciliği” diye bir alan çıktı. Web’in tamamını bir veri deposu olarak alıp, buradan işlenebilir veri elde etmek konusunda da bilgisayarlılarla bizim yapabileceğimiz yeni açılımlar, yeni ortaklıklar var. Bu vesile ile bunlara da değinmiş olayım. Bu toplantıya katılan herkese çok teşekkür ediyorum.

Tez Ödül Süreci Bilgilendirmesi

Prof. Dr. Tanyel Özelçi Eceral: İlhan Tekeli tez ödülü 1996 yılından 2016 yılına kadar ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü bünyesinde verilmiştir. En son 2016 yılında verilen bu ödülün, Vakfın kurulmasıyla birlikte, Türkiye'ye yayılması düşüncesi benimsenmiş ve İlhan (İlhan Tekeli) Hoca ile birlikte vakıf olarak bu işe başlanmıştır. Bu yılki ödüllerimizi 2017-2018 yılında yapılan tezler için gerçekleştirdik. Seçici Kurulumuzu mümkün olduğunca Türkiye'deki diğer üniversiteleri kapsayacak şekilde ve farklı alanlarında uzmanlaşmış hocalarımızdan oluşturmaya çalıştık. Kendileri bizi kırmadılar ve çalışmalarını ele aldılar.

Toplam başvuru sayısı 29 oldu. Bunlardan 11'i doktora tez ödülü, 18'i ise yüksek lisans tez ödülü başvurusu idi. Ankara ve İstanbul'dan 11 başvuru geldi. İzmir'den beş, Isparta'dan ise iki başvuru geldi. Doktora tez başvurularının dördü İTÜ'den, üçü ODTÜ'den, ikisi Dokuz Eylül Üniversitesi'nden, biri Gazi Üniversitesi'nden, biri ise İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi'nden geldi. Yüksek lisans başvuruları ise yedi başvuru ODTÜ, dört başvuru İTÜ, iki başvuru Dokuz Eylül Üniversitesi, iki başvuru Yıldız Teknik Üniversitesi, iki başvuru Süleyman Demirel Üniversitesi, bir başvuru Mimar Sinan Üniversitesi'nden yapıldı. Anahtar kelimeler olarak, kentsel tasarım, kentsel coğrafya, bölge planlama, göç, koruma, soylulaştırma, dayanıklılık, konut, dönüşüm, ulaşım, yönetim, kümelenme, sürdürülebilirlik gibi kavramlar ifade ediliyordu. Tezleri gerçekleştirme sürecinde Proje destekleri önemli tabii. Başvuran on bir doktora tezinden ikisi TÜBİTAK desteği almış, üçü BAP desteği almış; yüksek lisans tezlerinde bu sayı daha düşük, 18 başvurudan üçü BAP, biri ise hem BAP hem de Belediyeler Birliği desteği almış. Başvuran 29 tezin 22'sinden toplam 68 adet yayın üretilmiş. Bunlar, 24 ulusal bildiri, 22 uluslararası bildiri, 14 indeksli dergide makale, dört hakemli dergide makale, iki ulusal kitapta bölüm, iki uluslararası kitapta bölüm olarak gerçekleşmiş.

Değerlendirme süreci ile ilgili hocalarımız iki aşamalı bir inceleme yaptılar. Seçici Kurulumuz ilk olarak bir ön inceleme gerçekleştirdi. Bu aşamada verilen puanların ortalaması alındı ve her iki kategoride hem doktora hem yüksek lisans başvurularının yaklaşık %45'i ikinci aşamaya kaldı. İkinci aşamada detaylı olarak yazım dili, konu, yöntem, güncellik, sonuçlar, literatüre katkı çerçevesinde değerlendirildi. Detaylı inceleme sonucu seçici kurul tarafından verilen puanların ortalamaları alınarak sıralama yapıldı ve ödüle hak kazanan tezler belirlenmiş oldu. Tüm bu sürecin sonucu seçici kurulumuzun

verdiği değerlendirmelerin hepsi bir rapor şeklinde tekrardan herkesin görüşüne açılacak. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Çiğdem Varol: İlhan Tekeli Tez Ödülleri hakkında hocalarım bilgiler verdi. Ben size bu sürecin ödül simgesi olarak somutlaştırılması hakkında detaylı bilgi vereceğim. Ödül simgesi, bizim için çok önemliydi. O yüzden de bunun profesyoneller yerine, daha çok gençlerin katılacağı bir yarışma sonucu ortaya çıkmasını istedik. Bununla ilgili 2019 Nisan ayında, Gazi Üniversitesi Endüstri Ürünleri Tasarımı bölümü ile ortaklaşa bir çalıştay gerçekleştirmeyi planladık. Bu kapsamda Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan 27 kişinin katıldığı bir çalıştay organize edildi. Bu çalıştayda iki konunun ön plana çıkarılması hedeflendi. Birincisi, İlhan Tekeli'nin ve Vakfın ruhunu yansıtacak bir ödül tasarlanması, ikincisi ise, bir bilim ödülü olma özelliğini taşıyacak bir tasarımın ortaya konulmasıydı. Bu doğrultuda 25 tane tasarım geliştirildi. Tasarımları değerlendirmek üzere de, hem yönetim kurulu üyelerimiz, hem İlhan Hoca, hem de Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama ve Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümleri öğretim elemanlarının katılımıyla bir jüri oluşturuldu. Hakikaten hem yüksek lisans hem doktora tezlerine verilecek ödülleri yansıtan çok değerli ve özgün ürünler üretildi. Seçmede gerçekten çok zorlandık, hatta son üçe kalanlar üzerinde de bayağı bir tartıştık hangisi olsun diye. Sonuçta Kerem Aydın'ın tasarımı birinci olarak ilan edildi. Birinci gelen Kerem Aydın'ı, biz de ürettiği ödül simgesi için kişisel çizim tableti ile ödüllendirdik.

Bu ödül sürecinin ve üretilen tüm simgelerin yer aldığı afiş, vakfın kurumsal kimliğine katkı sağlaması amacıyla Vakıf İmece Evimize da asıldı. Seçilen tasarımın genel konseptinden bahsetmek gerekirse; farklı malzemeleri bir arada kullanan, kendi hiyerarşisini, kaosunu ve düzenini bir arada tanımlamaya çalışan bir anlam taşıyor ve bu çeşitlilik ve yükseliş temel anlamda hem şehirciliğin hem de İlhan Tekeli'nin çok yönlü kimliğine referans vermeyi amaçlıyor. Farklı malzemelerden oluşan simgesel bir anlatım biçimi var ödülün. Burada kullanılan metal, ahşap, şeffaf akrilik dikdörtgen prizmaların bir araya getirilmesi ve ürünün somutlaştırılmasında Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğretim elemanı Dr. Ogan Kırsaçlıoğlu'nun katkıları yadsınamaz. Kendisine ve ödül simgesi çalıştayının düzenlenmesinde büyük emekleri geçen başta araştırma görevlileri Ebru Gedik ve Elif Ulu Türkman olmak üzere Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü hocalarımıza bir kez daha teşekkür ederim. İlhan Tekeli Tez Ödülü Simgesi, bu törenle birazdan sahiplerini bulacak. Hepinize çok teşekkürler.